

Кабінет Міністрів України: становлення і функціонування (1990 – 1995 рр.)

Олександр Лисенко,
старший викладач кафедри права
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького

У статті простежується складний шлях становлення уряду України – Кабінету Міністрів України, вдосконалення його структури та визначення функціональних особливостей.

Важливою складовою європейської демократичної держави є розподіл влади на відносно незалежні одна від одної гілки: законодавчу, виконавчу і судову.

В системі органів державної влади України виконавча влада посідає особливе місце. Її прерогатива – виконувати ухвалені парламентом закони та інші рішення. Окрім того, виконавча влада здійснює функцію підзаконного регулювання суспільних відносин, приймаючи підзаконні нормативно-правові акти.

Вищим органом у системі виконавчої влади України є Кабінет Міністрів, який діє на засадах оперативності, організації на основі адміністративної підлеглості, підзвітності перед представницькими органами.

Структура і функціональні особливості Кабінету Міністрів України пройшли тривалий і складний шлях становлення задля ефективної діяльності на благо держави.

Декларація „Про державний суверенітет України” від 16 липня 1990 року [1] визначила, що державна влада в Україні здійснюється за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. На момент проголошення Декларації повноваження виконавчої влади були визначені в Главі 13 Конституції УРСР 1978 року [2]. Звісно, чіткої регламентації процедурних питань, які відповідали б демократичним уявленням світової спільноти про виконавчу гілку влади, в ній не було. Тому 18 квітня 1991 року Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки з метою вдосконалення структури державного управління постановила

утворити Кабінет Міністрів Української РСР у складі: Прем'єр-міністра, Першого віце-прем'єра, віце-прем'єра, державного секретаря Кабінету Міністрів, державних міністрів та міністрів Української РСР. Рада Міністрів Української РСР зберігала свої повноваження до затвердження персонального складу Кабінету Міністрів Української РСР [3]. Вже 24 травня 1991 року Постановою №13 [4] на базі Управління справами Ради Міністрів УРСР та інших структурних підрозділів апарату Ради Міністрів УРСР було створено апарат Уряду УРСР у складі Секретаріату Кабінету Міністрів УРСР, Канцелярії Прем'єр-міністра УРСР, Прес-служби Прем'єр-міністра УРСР, апарату Державної ради з питань економічної політики.

На апарат Кабінету Міністрів УРСР покладалися підготовка аналітичних, інформаційних та інших матеріалів, вироблення відповідних пропозицій, підготовка проектів постанов і розпоряджень, систематична перевірка виконання рішень Кабінету Міністрів УРСР, а також інформування населення про діяльність Уряду УРСР.

4 липня 1991 року Постановою Кабміну №71 [5] було визначено, що Кабінет Міністрів створює у своєму складі комітети, які здійснюють керівництво дорученими їм сферами діяльності та несуть відповідальність за розв'язання завдань, віднесених до їх компетенції.

16 серпня 1991 року Постановою Кабінету Міністрів Української РСР [6] було визначено структуру Секретаріату Кабінету Міністрів. Згідно з цим документом, Секретаріат складався з 20 відділів, кожен з яких мав чітко визначення сфери діяльності. В подальшому структура Секретаріату постійно змінювалась – задля підвищення ефективності його діяльності. Постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 8 квітня 1992 року №182 [7] вже чітко визначила кількість (24), сферу діяльності та підпорядкованість державних комітетів у складі КМУ.

Початком наступного етапу становлення українського уряду можна вважати 8 липня 1993 року, коли Постановою КМУ було затверджено Тимчасовий регламент Кабінету Міністрів України та його Президії [8]. Цей документ складався з чотирьох розділів: I. Формування плану засідань Кабінету Міністрів та його Президії; II. Порядок внесення документів для розгляду на засіданнях Кабінету Міністрів та його Президії; III. Порядок підготовки засідань Кабінету Міністрів та його Президії; IV. Порядок проведення засідань Кабінету Міністрів та його Президії і оформлення прийнятих рішень. Постанова чітко визначила організаційні питання роботи КМУ, процедуру розгляду і затвердження документів на засіданнях уряду, порядок підготовки і проведення засідань.

Ефективність роботи уряду прямо залежить від узгодженості дій його структурних підрозділів, рівня підготовки і прийняття управлінських рішень, а також контролю за їх виконанням. Тимчасовий регламент якраз і став тією „посадовою інструкцією” для уряду, яка визначила сферу

**Кабінет Міністрів України:
становлення і функціонування (1990 – 1995 рр.)**

Олександр Лисенко

діяльності і компетенції структурних елементів Кабінету Міністрів України.

8 червня 1995 року було підписано „Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України” [9]. Стаття 29 Договору визначала, що Уряд України – Кабінет Міністрів України є центральним колегіальним органом державної виконавчої влади, підпорядкованим Президентові України і відповідальним перед ним. Функціональні повноваження посадових осіб Кабміну були зафіксовані Постановою №993 від 11 грудня 1995 року [10], яка складалася з п’яти додатків, що визначали: загальні функціональні повноваження Першого віце-прем’єр-міністра України та віце-прем’єр-міністрів України; спеціальні функціональні повноваження керівництва Кабінету Міністрів України; розподіл повноважень щодо координації діяльності Уряду Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій; розподіл повноважень щодо координації взаємовідносин між Урядом України та урядовими структурами держав СНД і Балтії; взаємозаміщення повноважень віце-прем’єр-міністрів України.

Як бачимо, до прийняття Конституції виконавча вертикаль також пройшла певні етапи розвитку, котрі залежали як від внутрішніх чинників, так і від реакції міжнародних організацій на проведення реформ в країні. Саме в період з 1991 по 1995 рік було закладено основу для становлення системи виконавчої влади, яку маємо зараз з усіма її проблемами і вадами. Але, незважаючи на це, перші п’ять років становлення та функціонування уряду незалежної України дали імпульс розвитку інституту виконавчої влади європейського зразка.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що без наявності в країні ефективної, дієвої виконавчої влади не можна вести мову про її демократичність, гуманність, прилучення до загальнолюдських цінностей, оскільки брак такої влади в будь-якому випадку призведе до утвердження тоталітаризму. Тому дуже важливим для України є чітке законодавче визначення статусу органів виконавчої влади і процесуальної форми їх функціонування.

Література:

1. Декларація „Про державний суверенітет України” від 16 липня 1990 року.
2. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки. – К.: Наукова думка, 1983.
3. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки „Про

проблеми державотворення

проблеми державотворення

утворення Кабінету Міністрів Української РСР” від 18 квітня 1991 року, №980. – XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – №19. – С. 230.

4. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР „Про апарат Кабінету Міністрів УРСР” від 24 травня 1991 р., №13.

5. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР „Питання діяльності органів державного управління при Кабінеті Міністрів УРСР” від 4 липня 1991 р., №71.

6. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР „Про структуру Секретаріату Кабінету Міністрів УРСР” від 16 серпня 1991 р., №141.

7. Постанова Кабінету Міністрів Української РСР „Про державні комітети та інші підвідомчі Кабінету Міністрів України органи державної виконавчої влади” від 8 квітня 1992 р., №182.

8. Постанова Кабінету Міністрів України „Питання організації роботи Кабінету Міністрів України” від 8 липня 1993 р., №523.

9. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 року // Відомості Верховної Ради. – 1995. – №18.

10. Постанова Кабінету Міністрів України „Про розподіл функціональних повноважень керівництва Кабінету Міністрів України” від 11 грудня 1995 р., №993.